

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Гончар Наталії Петрівни
на дисертаційну роботу **Кудярьської Тетяни Романівни**
«Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до
впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах
інклюзивного навчання»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Кудярьської Тетяни Романівни присвячене важливій та актуальній як у теоретичному, так і у практичному відношенні проблемі. Адже на сьогодні інклюзивне навчання – це не нововведення в освітній процес закладів дошкільної освіти, а виклик часу для вихователів та педагогічних працівників ЗДО. Інклюзивне навчання – це альтернативна форма, яка передбачає знання педагогами особистісно-орієнтованих підходів, диференційованих методів навчання дітей дошкільного віку, зважаючи на їх особливості, здібності та психофізичні порушення. Даний вид навчання забезпечує рівний доступ до якісної освіти та створення необхідних умов для досягнення успіху в освіті всіма дітьми.

Тому велике значення в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання відіграє підбір ефективних форм та методів навчання, які дадуть можливість дітям з особливим освітніми потребами сформувати позитивне ставлення, адекватну соціальну поведінку та повну реалізацію свого потенціалу в навчанні та вихованні. Як доводять теоретичні та практичні напрацювання педагогів, ефективність спільного освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами та однолітків залежить від професіоналізму й особистісних якостей педагогів ЗДО.

Все це говорить про те, що лише компетентні та готові до професійної діяльності фахівці, які володіють інноваційними педагогічними технологіями, знаннями основ колекційної педагогіки, гнучкістю педагогічного мислення, рефлексією та готовністю до педагогічної взаємодії, здатні здійснити освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання, на що і спрямована робота Кудярьської Тетяни Романівни.

Актуальним за таких обставин постає подолання суперечностей між об'єктивною значущістю проблеми дослідження та її недостатнім теоретико-методичним обґрунтуванням; між вимогами до процесу ефективної підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії й відсутністю розроблених і науково обґрунтованих педагогічних умов та моделі їхньої реалізації; між ступенем реалізації інклюзивного навчання та рівнем підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до активізації навчальної діяльності суб'єктів інклюзивного освітнього процесу.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження Кудярьської Тетяни Романівни «Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання».

Дисертаційну роботу виконано в межах реалізації наукової теми кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою та інтегрування України в європейський освітній простір», номер державної реєстрації 0106U009432.

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 12 від 27.12.2016 р.), поточнено тему дисертації та змінено наукового керівника (протокол № 5 від 01.06.2021 р.).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (акт про впровадження № 03.04-29/137 від 29.06.2021), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (акт про впровадження № 800/01 від 03.06.2021), Рівненського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 01-12/28 від 26.05.2021), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (акт про впровадження № 17/17-1297 від 03.06.2021), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 1-7/354 від 03.06.2021).

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура роботи є логічною. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 331 сторінку, з них основного тексту 204 сторінки. Робота містить таблиці та рисунки.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, об'єкт і предмет; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; наведено дані про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, публікації автора; подано відомості про структуру й обсяг дисертації.

У **першому** розділі «Теоретичні аспекти підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання» Кудярьською Тетяною Романівною проаналізовано ступінь розроблення проблеми у науковій літературі та освітній практиці. Охарактеризовано категоріальний апарат інклюзивного навчання та представлено вітчизняний і зарубіжний досвід організації навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами. Авторка на основі ґрунтовного аналізу психолого-педагогічної літератури визначає сутність поняття «діти з особливими освітніми потребами» та категорії дітей, які підпадають під це поняття.

Дослідницею чітко визначено сутність поняття «активні методи навчання», представлено різні підходи до класифікації активних форм та методів взаємодії в умовах інклюзивного навчання.

У другому розділі «Методичні засади підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм взаємодії у зміст інклюзивного навчання дітей з особливостями розвитку» – Кудярьською Тетяною Романівною охарактеризовано структуру професійної готовності майбутніх педагогів до впровадження активних форм взаємодії суб'єктів педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови: забезпечення позитивної мотивації студентів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного навчання; створення творчого освітнього середовища через моделювання професійно-педагогічних ситуацій з використанням активних форм педагогічної взаємодії; використання інтерактивних технологій навчання та впровадження авторського спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання».

Моделлю підготовки майбутніх педагогів ЗДО до означеної діяльності є комплекс взаємопов'язаних складових – блоків, що забезпечують оптимальний шлях для досягнення поставленої мети – підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів ЗДО, розвиток інноваційних практичних умінь і навичок, необхідних для активізації взаємодії учасників педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання» – Кудярьською Тетяною Романівною висвітлено зміст основних етапів педагогічного експерименту з перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів ЗДО до активізації взаємодії суб'єктів педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання, розкрито програму підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання.

Для підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання на основі спроектованої моделі була розроблена система дослідно-експериментальної роботи, організована на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Рівненського державного гуманітарного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Вражає своєю різноманітністю методичний інструментарій формувального етапу експерименту. На особливе схвалення заслуговує той факт, що Тетяною Романівною були розроблені та впроваджені авторські професійно-педагогічні ситуації (проблемні завдання), спрямовані на більш результативну підготовку майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання;

авторський спецкурс «Основи формування готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання».

Сильною стороною педагогічного експерименту є залучення до роботи великої достатньої кількості респондентів (396 студентів 2-4 курсів спеціальності 012 Дошкільна освіта).

Також Тетяною Романівною було підбрано низку діагностичних методик для виявлення рівня готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання: методика оцінки роботи педагога (Л.Мітіна), методика діагностики професійної педагогічної толерантності (Ю.Макаров), опитувач «Самоаналіз труднощів у діяльності педагога» (Л.Горбунова, І.Цвелюх). Окремі методики (Л.Горбунової, Ю.Макарова, Л.Мітіної, І.Цвелюх) були модифіковані: деякі питання були змінені з урахуванням вікової категорії дітей, з якими працюватимуть майбутні педагоги закладів дошкільної освіти, а також стану здоров'я вихованців. Це забезпечувало можливість виявлення рівня готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання.

Окрім цього, заслуговує на увагу використання низки розроблених дисертанткою методик: методика оцінки продуктів діяльності педагогів закладів дошкільної освіти, методика оцінки здатності педагога ЗДО вирішувати професійні завдання, методика оцінки готовності дошкільного закладу освіти до впровадження інклюзії, а також анкета «Я й інклюзивне навчання».

Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні (таблиці рисунки та діаграми), які суттєво розширюють й унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив стійку тенденцію до зростання високого рівня готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практикаками. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно вимог.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Визначена Кудярьською Тетяною Романівною мета дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання – узгоджується із назвою дисертації, у її формулюванні містяться очікувані результати.

Сформульовані завдання дослідження конкретизують шляхи і методи її досягнення, визначають бачення автором перспективи їхньої практичної реалізації.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат дослідження визначено коректно, відповідно до окреслених завдань і вимог до такого виду та рівня робіт.

Обраний авторкою комплекс методів дослідження дозволяє в повній мірі забезпечити достовірність та надійність наукових результатів роботи. Наукові факти та ідеї достатньо обґрунтовані застосуванням *теоретичних*: аналіз психолого-педагогічних, навчально-методичних джерел, програм, підручників, державної нормативно-правової бази, навчальних посібників; контент-аналіз базових понять дослідження; аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й систематизація науково-теоретичних і практичних положень для визначення педагогічних умов підготовки педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання; вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду з організації інклюзивної освіти та підготовки майбутніх педагогів ЗДО до активізації освітньої діяльності суб'єктів інклюзивного освітнього процесу; моделювання (з метою відображення властивостей і зв'язків об'єкта, що досліджується); *емпіричних*: педагогічне спостереження, опитування (інтерв'ю, бесіди, анкетування); метод експертних оцінок; аналіз суб'єктного досвіду майбутніх бакалаврів з метою обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи); *методів математичної статистики*: для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Зміст роботи та аналіз отриманих результатів дають змогу констатувати про досягнення автором поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження.

У процесі дослідження Кудярьською Тетяною Романівною *вперше* з'ясовано стан досліджуваної проблеми; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання (забезпечення позитивної мотивації майбутніх педагогів до запропонованого виду діяльності; створення креативного освітнього середовища через моделювання ситуацій використання активних форм педагогічної взаємодії; застосування інноваційних технологій навчання; підготовка та впровадження в освітній процес ЗВО спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх педагогів

ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання»); охарактеризовано структуру професійної готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання; розроблено модель підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в інклюзивному просторі; *удосконалено* методологію підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання; *подальшого розвитку* набули сутнісні характеристики різних підходів щодо якості підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в інклюзивному середовищі.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні результати дослідження Кудярьської Тетяни Романівни можуть бути використані в системі професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти та у системі підвищення кваліфікації вихователів ЗДО.

Основні результати дослідження представлено у 13 публікаціях, з яких 11 – одноосібні, 2 – у співавторстві: 1 стаття – в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 4 статті – в наукових фахових виданнях України з присвоєнням категорії «Б», 5 статей – у збірниках матеріалів конференцій, 1 стаття – у зарубіжній колективній монографії з педагогіки (розділ «Основи інклюзивної освіти: інновації XXI століття»), 1 стаття – у праці, яка додатково відображає наукові результати дисертації; видано 1 навчально-методичний посібник.

Практична значущість дослідження

Результати дисертаційної роботи Кудярьської Тетяни Романівни мають практичну значущість, які представлені такими напрацюваннями: розроблено змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання, зокрема: авторський спецкурс «Основи формування готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання»; навчально-методичний посібник «Інтерактивне навчання, освітні технології, інклюзивна освіта: стан, перспективи удосконалення»; моделювання професійно-педагогічних ситуацій (проблемних завдань), спрямованих на більш результативну підготовку майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації.

Дотримання академічної доброчесності

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація та анотація відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення анотації та дисертації – ідентичні. Порушення академічної доброчесності у дисертації не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи теоретичну новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, звернемо увагу на окремі недоліки, висловимо зауваження та побажання.

1. Позитивно оцінюючи напрацювання авторки щодо теоретичних засад дослідження вважаємо, що висвітлення генезису становлення інклюзивної освіти є цікавим та актуальним на сучасному етапі. Проте робота значно виграла б, якби дисертантка більш ґрунтовно та розширено проаналізувала наукові дослідження щодо підготовки майбутніх педагогів ЗДО до роботи в умовах інклюзивного навчання, акцентуючи увагу на власних оцінних судженнях.

2. У п. 2.1. «Структура професійної готовності майбутніх педагогів до впровадження активних форм взаємодії суб'єктів педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання» авторка визначає компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання. Вважаємо, було б доречним представити дану інформацію у вигляді зведеної таблиці по тексту або в додатках роботи.

3. На нашу думку, робота значно б виграла, якби дисертантка ширше представила можливості педагогічної практики у підготовці майбутніх педагогів ЗДО до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання.

4. Позитивним, на нашу думку, є представлення дисертанткою інтерактивних методів навчання майбутніх педагогів ЗДО. Проте робота значно б виграла, якби авторка ще подала приклади активних форм роботи з дітьми з ООП відповідно до різних нозологій.

Висловлені зауваження та побажання лише засвідчують відкритість досліджуваної проблеми, мають рекомендаційний характер й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Кудярьської Тетяни Романівни, яка здійснена на високому науковому рівні.

Загальна оцінка дисертації

На основі вищезазначеного стверджуємо, що дисертаційна робота Кудярьської Тетяни Романівни на тему «Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження активних форм педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукові результати з актуальної проблеми, які мають наукову новизну, теоретичну і практичну

значущість, не порушують академічної доброчесності та в повній м
висвітлені в публікаціях дисертантки. Обсяг, якість та оформлення дисерта
відповідають нормативним вимогам постанови Кабінету Міністрів Укра
«Про присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. №
(зі змінами), а її авторка, **Кудярьська Тетяна Романівна**, заслуговує
присвоєння наукового ступеня доктора філософії з галузі зн
01 Освіта/Педагогіка спеціальністю 015 Професійна освіта
спеціалізаціями).

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Н.П. Гончар

Підпис Гончар Н.П. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

В.М. Барановс

